

ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ТА ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ СПІВРОБІТНИЦТВА

А. О. Штогун

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, кафедра методики викладання біології та екології, вул. Ліцейна, 1, Тернопільська обл., Україна, 47003

Формування багатогранної особистості учня – одне з найактуальніших завдань розвитку школи на сучасному етапі, бо всезагальна технологія і технологізація є не лише позитивним досягненням цивілізації, а й призводить до уніфікації процесів пізнання і самовираження, зникнення творчого, самобутнього, унікального. Лише окремі учні виявляють справній природний інтерес до змісту біологічних наук та вивчають предмет цілеспрямовано як компонент перспективного професійного напрямку.

Використання технологій навчання має бути таким, щоб максимально сприяти розвитку інтересу до вивчення біології в учнівського загалу, і водночас мільтиінформаційним – для задоволення навчальних потреб зацікавлених учнів. Принципи та ідеї педагогіки співробітництва повною мірою відговідають цим вимогам. Відповідно до яких – сутність педагогічного процесу полягає у співробітництві педагога з дитиною. Коли для педагогів характерні доброзичливі ставлення до суб'єктів учіння, прагнення адекватно оцінити їхні можливості, збагнути мотиви поведінки, стимулювати творчість, особистісне зростання і гідність, а також здатність підтримувати соціально-сприятливий психологічний клімат у навчальній групі [2].

Філософсько-педагогічні аспекти особистісно-орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці визначали С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О.В. Киричук, В.Г. Кремень, О.Я. Савченко та інші.

Серед авторів педагогіки співробітництва: Ш.О. Амонашвілі, І.П. Волков, Е.Н. Ільїн, В.А. Караковський, В.Ф. Шамагов, М.П. Щетинін та ін. Всі вони мали великий практичний досвід в школі (більше 25 років) і розробили оригінальні концепції навчання і виховання [1].

Завдання кожного вчителя під час викладання предмету полягає не лише у навчанні, а й вихованні учнів та розвитку їх вмінь спілкуватися, відстоювати власну життєву позицію, тобто формуванню активної й успішної особистості. Результати дослідження американського соціолога Ноумена Джеймса з цього питання виявилися однозначними. На успішність учнів найбільш впливає сам класний колектив де вони навчаються. Розвиток товаришів, їх успішність та життєві плани мають пріоритетне значення. У колективі, який уміло організований, кожен працює на кожного. На долю вчителя припадає «дрібничка» – допомогти класу вдало організуватися на уроках.

Кожен вчитель обирає свій власний шлях у викладанні предмету. Але при цьому, на мою думку, необхідно пам'ятати про слова В. Сухомлинського «Творчість народжується там, де створюється сплав глибоких і міцних знань з досвідом практичної діяльності, який склався в процесі самостійної роботи» [1].

У ході проходження переддипломної (виробничої) практики у Кушлинській ЗОШ І-ІІ ст., Горинській ЗОШ І-ІІІ ст., Кременецькій ЗОШ-інтернат І-ІІІ ст. ми реалізовували різні варіанти етапів уроків за технологією особистісно-орієнтованого навчання та основних принципів педагогіки співробітництва.

Так, на уроці «Вітаміни» (9 клас) учні отримують пакети з інформацією, яку вони розглядають на першому етапі уроку в «домашніх групах», що складаються з п'яти учнів з позначками різного кольору: синього, білого, жовтого, зеленого, червоного. На другому етапі, після засвоєння порції інформації в «домашніх групах», учні узагальнюють матеріал роботи й розходяться по своїх кольорових «експертних групах».

У кожній «експертній групі» збираються учні з позначками однакового кольору. Вони обмінюються інформацією, аналізують матеріал у цілому, проводять його експертну оцінку за 10-15 хвилин.

Після завершення роботи учні розходяться по своїх «домашніх групах». Ця технологія «ажурної пилки» не тільки дає можливість формувати уявлення учнів про органічні молекули вітамінів і кофакторів як компонентів циклів біохімічних реакцій і регуляторів обміну речовин та енергії, а й показати значення для живих організмів біокаталізу. Вона стимулює учня до саморозвитку, самовираження, самостійного навчання в ході оволодіння знаннями, розвиває вміння досліджувати живі організми, аналізувати наукові тексти [6].

Велику увагу приділяли розробці дидактичного матеріалу для забезпечення ефективності особистісно-орієнтованого процесу. Він обов'язково варіативний і стимулює учнів до самостійного вибору способів опрацювання навчального матеріалу. Так, під час проведення уроку «Планетарна роль живої речовини. Біогенні кругообіги речовин» у 11 класі формую уявлення учнів про основні кругообіги речовин та хімічних елементів у біосфері. На основі з'ясування значимості окремих етапів кругообігів показували взаємозв'язок процесів живої та неживої природи, розширювали знання учнів про взаємовпливи живих організмів у біосфері. При цьому використовували різно-рівневі картки з фактами, що характеризують біогенні кругообіги речовин, а під час засвоєння нових знань – технологію колективно-групового навчання «Броунівський рух». Учні отримують заздалегідь підготовлені мною картки з характеристиками біогенних кругообігів речовин у біосфері. Протягом 5 хвилин учні читають інформацію на картці відповідно до своїх можливостей, а вчитель пояснює та уточнює незрозумілі факти й характеристики. Додатково на кожній з карток розміщено схему біогенних кругообігів основних елементів біосфери. Учні ходять по класу та знайомлять зі своєю інформацією однокласників, не забуваючи, що, за правилами, учень може говорити одночасно тільки з однією особою, щоб поділитися своїм фактом і самому отримати інформацію від іншого учня протягом 1-2 хвилин [3,4].

Усе це створює атмосферу зацікавленості кожного учня в роботі класу, стимулює творчу активність,

позитивну спрямованість на роботу в класі, дає можливість обговорити з учнями наприкінці уроку не тільки те, про що вони дізнались, а й те, що сподобалося, хотілось би виконати ще раз, зробити по-іншому. Відтворення отриманої інформації відбувається на підготовленій мною заздалегідь схемі на дошці з відповідними коментарями. Після завершення роботи записи корегуються, учні узагальнюють отримані знання. Оцінка в цьому випадку є заохоченням і враховує не лише правильну відповідь, а й аналіз того, як учень розмірковував, у чому помилився й чому саме. Домашнє завдання визначається не тільки темою та обсягом, а й раціональними способами організації роботи вдома, і включає рубрики «Поміркуйте», «Творче завдання», «Хочете знати більше?». Після кожної теми вміщено тестові завдання і запитання підвищеної складності [5].

Отже, вчитель перш за все повинен сприймати кожну дитину, як особистість, розуміти її, заохочувати до вивчення біології та надавати можливість для всебічного розвитку. Педагогіка співробітництва є тим чинником, який дає можливість реалізувати висвітлені принципи та ідеї на уроках, вона дозволяє працювати з учнями розкриваючи їх потенціал та інтерес до біології, стимулювати їхню творчість та навчальну діяльність.

Література

1. Кузнецова В. М. Ідеї співдружності й педагогічного співробітництва у спадщині В. О. Сухомлинського / В. М. Кузнецова // Вісник Черкаського університету. – Вип. 181. – Ч. 3. – 2010. – С. 86-89.
2. Наукові дослідження. Теорія та експеримент – 2007: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Полтава, 14-16 травня 2007 р). – Полтава: ІнтерГрафіка, 2007. – Т.4. – 146 с.
3. Шульдик В. І. Курс методики викладання біології в модулях: підручник для студентів, магістрів та молодих вчителів біології / В. І. Шульдик. – К.: Наук. світ, 2000. – 289 с.
4. Шульдик В. І. Теорія та методика сучасного уроку біології / В. І. Шульдик – Умань.: ПП Жовтий, 2013. – 287 с.
5. Шульдик В. І. Сучасні освітні технології та заняттях з біології: навч.-метод. Посібник / В. І. Шульдик, Н. В. Чудаєва, Г. О. Шульдик. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 285 с.
6. Ягенська Г. В. Формування дослідницьких умінь у процесі вивчення біології в основній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. 13.00.02 / Г. В. Ягенська. – Тернопіль., 2011. – 22 с.